

Botanik Turizmi

Melahat Avşar¹

Özet

Doğanın ve yeşilin insana huzur verdiği, stresten uzaklaştırdığı ve rahatlattığı bilinmektedir. Günümüzde çevre ile ilgili korumanın, bilinçlenmenin ve duyarlılığın artan önemi, yoğun ve stresli çalışma koşulları, kalabalık ve gürültülü şehir hayatı gibi nedenler insanların doğaya olan ilgisini artırmaktadır. Artan bu ilgi doğrultusunda da özellikle doğa temelli turizm türleri önem kazanmaktadır. Botanik turizmi, özelliklerinden dolayı hem doğa temelli turizm türleri hem de özel ilgi turizmi içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Botanik turizminin biyoçeşitliliği korumada, bilinirliğini artırmada ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rolü vardır. Fakat çevreye ve doğaya dayalı bir turizm türü olduğu için sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi oldukça önemlidir. Botanik turizminin gelişmesi içinde bu alanda uzman ve bitkiler konusunda yeterli eğitim düzeyine sahip rehberlerin olması, botanik park ve bahçelerin turizme kazandırılması, geliştirilmesi, tanıtım ve pazarlamasının yurt içinde ve yurt dışında iyi yapılması oldukça önemlidir.

Botanik Bahçeleri

Fransızcası “botanique” olan botanik kelimesinin Türkçe karşılığı “bitki bilimi” dir (TDK, 2023). Rönesans zamanında Avrupa’da ortaya çıkmaya başlayan botanik bahçeleri, sanayi devriminden sonra şehirdeki nüfusun artmasıyla birlikte şehirlerde de daha yaygın hale gelmiştir (Çarbuğa ve Pekerşen, 2017: 26). Dünya çapındaki botanik bahçeleri bilim, bahçecilik ve eğitimde önemli roller oynamaktadır ve son yıllarda koruma ve geliştirmenin bütünleştirilmesinde önemli rol oynayan bahçeler, biyolojik çeşitliliğin korunması için de önemli merkezler haline gelmişlerdir (Wyse Jackson ve Sutherland, 2000: 6). Botanik bahçelerinin amaçları arasında hem koruma hem de eğitim yer aldığından, koruma konusunda topluluk eğitimi

1 Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Amasya Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, melahat.avsar@amasya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5700-2061.

sunmakta, koruma yanlısı tutumlar oluşturmakta ve halkı koruma çabalarını desteklemeye teşvik etmektedir (Ballantyne vd., 2008: 439).

Botanik bahçeleri, yüzlerce yıllık tarihsel gelişimine dayandığı için küresel ölçekte koruma, araştırma, eğitim ve rekreasyon alanlarında lider kurumlar haline gelmiştir ve bitki çeşitliliğinin sürdürülebilir kullanımına ve korunmasına yönelik bilimsel bir temel sağlamada giderek daha fazla rol oynamaktadır (Borsch ve Löhne, 2014: 115). Botanik bahçeleri dünyadaki bitki türleri çeşitliliğini halk tarafından bilinir hale getirmekte ve aynı zamanda insan ihtiyaçlarının karşılanmasında ve iyi oluş hallerinin sağlanmasında da önemli bir rol oynamaktadır (Chen ve Sun, 2018:181). Dodd ve Jones (2010:2) botanik bahçelerinin özellikle yedi temel alanda gelişme ile ilgilendiğini belirtmektedir. Bunlar:

1. Genişleyen kitleler (kitle geliştirme),
2. Topluluklarla ilgiyi artırmak (toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak),
3. Eğitim,
4. Yerel ve küresel ölçekte sosyo-ekonomik etkisi olan araştırmalar yapmak,
5. Çevreyle ilgili kamusal tartışmalara katkıda bulunmak,
6. Sürdürülebilir davranışın modellenmesi,
7. Tutumları ve davranışları aktif olarak değiştirme.

Botanik park ve bahçeler farklı doğal güzellikleri bir arada sunmakta ve flora çeşitlerinin tanınmasına olanak sağlamaktadır (Salvarcı ve Aylan, 2021:173). Botanik bahçeleri, çok sayıda yerli ve yabancı turistin yanı sıra yerel bölgelerden de düzenli olarak ziyaretçileri çekmektedir (Ballantyne vd., 2008:439). Karaşah ve Var (2016:125) botanik bahçelerine yapılan ziyaretçi tercihini belirlemek amacıyla Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi üzerine yaptıkları çalışmalarının sonucuna göre, botanik bahçesini ziyaret eden kişiler; en çok “kalabalık şehirden uzaklaşmak ve stresten arınmak (%40,5)” amacıyla botanik bahçesini ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla “dışarıda güzel bir gün geçirmek (%14,1)”, “bitkiler hakkında bilgi edinmek (%13,5)”, “temiz bir hava ve nefes almak (%10,9)”, “doğayla baş başa kalmak (%7,4)”, “bir şeyler yemek veya piknik yapmak (%5,8)”, “eğitim programlarına katılmak (%4,2)”, “sosyal etkileşimde bulunmak (%1,9)”, “kendi bahçem için bitki kompozisyonlarından esinlenmek (%1)” ve “kitap, bitki veya hediyelik eşya satın almak (%0,6)” şeklinde ziyaret nedenlerini belirttikleri ortaya çıkmıştır. Ballantyne ve diğerlerine (2008: 443) göre de ziyaretçilerin botanik bahçeleri ziyaret etmelerindeki en önemli sebepler;

bahçe manzarası, aile veya arkadaşlarla kaliteli zaman geçirmek, açık havada ve doğada olmanın tadını çıkarmaktır.

Botanik Turizminin Önemi ve Ortaya Çıkışı

Alternatif turizm içerisinde eko ya da tarım turizmin bir alt dalını oluşturan botanik turizmi, son zamanlarda biyoçeşitliliğe olan ilginin artması sonucu sahip olunan bu çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesinden dolayı ortaya çıkmıştır (Cesur vd., 2021:1062). Botanik turizmi kapsamında botanik park ve bahçeler turistlerin önemli ziyaret noktalarından birini oluşturmaktadır (Salvarcı ve Aylan, 2021:173). Cesur ve diğerleri (2021:1062) botanik turizmini insanların, bitki çeşitliliğinin ya da topluluğunun olduğu bölgelere gelmesiyle tanımlama ve gözlemlenebilirliğine dayalı konaklama ve yeme-içmeyi de içeren bir turizm faaliyeti olarak tanımlamaktadırlar.

Botanik turizmi, botanik kaynakların korunmasını, bilinirliğinin artırılmasını ve sürdürülebilir şekilde kullanılmasını öngördüğünden sürdürülebilir bir turizm yaklaşımıdır (Dilaver, 2017:558). Wyse Jackson ve Sutherland (2000:33) sürdürülebilir turizm için botanik bahçeleri yapılmasının faydalarını şu şekilde açıklamıştır:

- Turizmin biyoçeşitlilik üzerindeki etkisine ilişkin araştırmalara katılmak.
- Biyoçeşitlilik konularını turizm planlarına entegre etmek için ulusal ve/veya bölgesel stratejilerin geliştirilmesine dahil olmak.
- Yerel bitki çeşitliliğinin önemini ve onu korumak için alınması gereken önlemleri açıklamak için turistlere yönelik eğitim programları geliştirmek.
- Önemli biyolojik çeşitlilik değerine sahip alanlarda düşük etkili turizmin geliştirilmesine yardımcı olmak.
- Uygun olduğu şekilde, sürdürülebilir turizm gelişmelerini desteklemek için biyolojik çeşitlilik hakkında bilgi sağlamak veya biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak.
- Biyoçeşitliliğin korunmasını teşvik eden turizme dahil olacak toplulukların kapasitesini geliştirmek için ortaklık içinde çalışmak ve istihdam olanakları yaratmak.
- Bahçelerin tanıtılmasında tavsiye ve yardım almak için yerel, ulusal ve uluslararası turizm yetkilileriyle birlikte çalışmak.

- Ziyaretçilere bahçelerin tarihi ve kültürel mirasına, bitki koleksiyonlarına, devam eden araştırmalara ve korumaya odaklanan programlar sağlamak.

Botanik Turizminin Özellikleri

Botanik turizmi, çevreye duyarlı ve doğaya dayalı olmasından dolayı yeşil turizm, doğa turizmi, ekoturizm ve ayrıca özellikle bitkilere ilgi duyan insanların tercih ettiği bir faaliyet olduğundan özel ilgi turizmi kapsamında da değerlendirilmektedir (Dilaver, 2017:558). Bu bağlamda botanik turizminin ağırlıklı olarak doğa temelli turizm türleri içerisinde değerlendirilmekte olduğu söylenilebilir. Dilaver'e (2017:558) göre botanik turizminin temel özellikleri aşağıdaki maddelerle ifade edilebilir:

- Yeterli düzeyde bitkiler konusunda eğitim almış ve alanında uzman rehberlerin olması,
- Çevre bilinci olan katılımcıların olması,
- Belirlenmiş rotalarda küçük gruplar halinde yapılması,
- Yerel halkın desteğinin olması,
- Yerel halka katkı sağlayacak şekilde gerçekleşmesi.

Cesur ve diğerlerine (2021:1063) göre doğa temelli turizm türlerinden biri olan botanik turizmine ilgi ve talep her geçen gün artmakta ve artan bu talebi karşılamak için seyahat acenteleri de bu turizm türüne yönelik hizmet üretimine daha çok eğilmektedir. Artan bu talebi karşılamak için seyahat acentelerinin en çok ihtiyaç duyduğu husus botanik turizmi rehberidir. Botanik turizmi rehberlerini diğer turizm rehberlerinden ayıran bazı noktalar vardır. Botanik turizmi rehberlerinin, bitkilerin Latince isimlerini, yetiştirme şartlarını, yetiştikleri alanları ve zaman bazında dikkat çekici dönemlerini bilmesi gibi uzmanlık gerektiren faaliyetleri bilmesidir.

Botanik turizmi özellikle doğaya ve çevreye dayalı bir turizm türü olmasından dolayı iklim değişikliği ve küresel ısınmadan olumsuz yönde etkilenebileceği söylenebilir. Zang ve diğerleri (2020:1) iklim değişikliğinin bitki fenolojisini (örneğin çiçeklenme ve yaprakların renklenme zamanı) ve turistlerin fiziksel konforunu değiştirerek botanik turizmini etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Mosia ve diğerlerinin (2022:355) iklim değişikliğinin botanik bahçeleri üzerindeki etkilerine ilişkin turist algılarını araştırdıkları çalışmalarının sonucuna göre de katılımcıların çoğunun iklim değişikliğinin botanik bahçeleri için bir tehdit olduğuna inandıklarını ve kuraklığın botanik bahçeleri için en önemli tehdit unsuru olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca

çalışma sonucuna göre iklim değişikliğinin, turistlerin botanik bahçelerine seyahat kararlarını ve ziyaret etme deneyimlerini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Dünya’da ve Türkiye’de Botanik Bahçeleri ve Turizm Potansiyeli

Dünya’nın farklı yerlerinde, coğrafi konum ve iklim özelliklerine bağlı olarak oldukça zengin ve farklı bitki türlerinin olduğu bölgeler bulunmaktadır. Uluslararası Botanik Bahçeleri Birliği (BGCI, 2023a) verilerine göre dünyada 3765 tane botanik bahçesi bulunmaktadır.

Tablo 1: Ülkeler ve Botanik Bahçe Sayıları

Ülkeler ve Botanik Bahçe Sayıları					
Sıra	Ülke Adı	Botanik Bahçe Sayısı	Sıra	Ülke Adı	Botanik Bahçe Sayısı
1	Amerika Birleşik Devletleri	1037	21	Çek Cumhuriyeti	32
2	Birleşik Krallık	211	22	Güney Afrika	31
3	Çin	173	23	Belçika	27
4	Avustralya	149	24	İsviçre	27
5	Hindistan	139	25	Macaristan	27
6	Kanada	122	26	Yeni Zelanda	27
7	İtalya	115	27	Avusturya	24
8	Rusya Federasyonu	114	28	Ekvador	23
9	Almanya	110	29	Kolombiya	22
10	Fransa	102	30	Yunanistan	22
11	Japonya	65	31	İrlanda	21
12	Meksika	65	32	Kenya	19
13	Arjantin	57	33	Kosta Rika	19
14	Güney Kore	57	34	Portekiz	18
15	Brezilya	49	35	Tayland	18
16	Hollanda	48	36	Filipinler	17
17	Polonya	46	37	Malezya	17
18	İspanya	42	38	Romanya	17
19	Ukrayna	42	39	Peru	16
20	Nijerya	34	40	Şili	15

Kaynak: BGCI, 2023a. (Tablo, yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Tablo 1’de Dünya’da en çok botanik bahçesi olan ilk 40 ülke yer almaktadır. Ülkeler ve botanik bahçe sayıları değerlendirildiğinde Amerika Birleşik Devletleri’nin (1037) en çok botanik bahçesine sahip ülke olduğu görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’ni Birleşik Krallık (211), Çin (173) ve Avustralya (149) takip etmektedir. Dünya’da botanik bahçelerinin oldukça yaygın olduğu görülmektedir.

Dünya’da, uzun yıllar öncesinde kurulan, geliştirilen ve günümüzde de oldukça popüler olan botanik bahçeleri bulunmaktadır. Dünyaca ünlü ve UNESCO miras listesinde yer alan Botanik Bahçesi (Orto Botanico), Padua, Singapur Botanik Bahçeleri ve Kraliyet Botanik Bahçeleri Kew’e örnek olarak değinilmiştir.

Botanik Bahçesi (Orto Botanico), Padua, Dünya’nın ilk üniversite botanik bahçesi olarak 1545 yılında Padua İtalya’da kurulmuştur. Bu da Padua Botanik Bahçesi’ni bu tür kültürel varlıkların hayatta kalan en eski örneği yapmaktadır. Padua Botanik Bahçesi, Avrupa’daki botanik bahçelerinin orijinalidir ve botanik biliminin, bilimsel alışverişin ve doğa ile kültür arasındaki ilişkinin anlaşılmasının doğuşunu temsil etmektedir. Ayrıca bahçe, okyanusu temsil eden bir su halkasıyla çevrili dünyayı simgeleyen dairesel bir merkezi arsa olan orijinal düzenini korumaktadır (URL-1). Kraliyet Botanik Bahçeleri Kew, yüzyıllar boyunca önemli ölçüde zenginleştirilmiş kapsamlı botanik koleksiyonlarına (korunmuş bitkiler, canlı bitkiler ve belgeler) ev sahipliği yapmaktadır. Bahçeler, 1759’da kuruldukları yıldan bu yana bitki çeşitliliği, bitki sistematigi ve ekonomik botanik çalışmalarına önemli ve kesintisiz bir katkı sağlamaktadır (URL-2). Singapur Botanik Bahçeleri, 1859’da kuruluşundan bu yana botanik bahçelerinin gelişimini açıkça gösteren zengin çeşitlilikteki tarihi peyzaj özelliklerini, bitkileri ve binaları içeren, iyi tanımlanmış bir kültürel peyzajdır. 1875’ten beri Güneydoğu Asya’da, özellikle kauçuk tarlalarının yetiştirilmesiyle bağlantılı olarak, bilim, araştırma ve bitki koruma için önemli bir merkez olmuştur (URL-3). Türkiye coğrafi konumu ve iklim özelliklerinden dolayı bitki çeşitliliği açısından oldukça zengin bir ülkedir. Tablo 2’de Türkiye’de bulunan botanik bahçeleri yer almaktadır.

Tablo 2: Türkiye’de Bulunan Botanik Bahçeleri

Türkiye’de Bulunan Botanik Bahçeleri	
Botanik Bahçesi Adı	Bulunduğu Şehir
Ankara Üniversitesi Botanik Bahçesi	Ankara
Atatürk Arboretum Botanik Bahçesi	İstanbul
Çukurova Üniversitesi Ali Nihat Gökyiğit Botanik Bahçesi	Adana
Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi & Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi	İzmir
Gaziantep Botanik Bahçesi	Gaziantep
İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi	İstanbul
Karaca Arboretumu Botanik Bahçesi	İstanbul
Konya Tropikal Kelebek Bahçesi	Konya
Malva Permakültür Çiftliği Botanik Bahçesi	İstanbul
Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi	İstanbul
Süleyman Demirel Üniversitesi Botanik Bahçesi	Isparta

Kaynak: BGCI, 2023b.

Tablo 2’de yer alan BGCI (Botanic Gardens Conservation International/ Botanik Bahçeleri Koruma Uluslararası) (2023b) verilerine göre Türkiye’de 11 botanik bahçesi bulunmaktadır. Bu bahçelerin de ağırlıklı olarak İstanbul’da olduğu görülmektedir. Türkiye’de yer alan botanik bahçelerinden Atatürk Arboretumu, Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi, Konya Tropikal Kelebek Bahçesi ve Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi (NGBB) örnek olarak ele alınmıştır.

Atatürk Arboretumu 1949 yılında kurulmuş, 1982 yılına kadar dikim ve alt yapı çalışmaları devam etmiş ve bu tarihte Atatürk’ün 100. doğum yılı kutlamalarından dolayı “Atatürk Arboretumu” ismini almıştır. Sarıyer ilçesinde bulunan Atatürk Arboretumu, floristik zenginliğinden dolayı yerli ve yabancı birçok botanikçinin dikkatini çekmiştir. Belgrad Ormanı’nın güneydoğusunda yer alan 296 hektarlık alana kurulmuştur. Sınırları içinde yer alan Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan Kirazlıbent ile Neşet Hoca tarafından 1916 yılına kurulan Türkiye’nin ilk fidanlığı barındıran Atatürk Arboretumu, dünyadaki diğer botanik bahçeleri ve arboretumlarla da iş birliği yapmaktadır (URL-4). Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi ve Herbaryum Araştırma ve Uygulama Merkezi, Fen Fakültesi Profesörler kurulunun 14.12.1962 tarih ve 29/11 sayılı kararı, Üniversite senatosunun onayı ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın öngördüğü esaslar içinde Fen Fakültesine bağlı olarak ilk olarak Genel Botanik Kürsüsü Başkanı Prof.

Dr. Yusuf Vardar'ın önderliğinde, ilk bahçe şefi Ziraat Teknisyeni Nevzat Ersoy' un teknik katkılarıyla ve Sistematik Botanik Kürsüsü Başkanı Doç. Dr. Necmettin Zeybek'in ortak görüşleri ile kurulmuştur (URL-5). Botanik bahçesi, her yıl yaklaşık 10-15 bin randevulu okul ve yaklaşık olarak 5 bin randevusuz ziyaretçi tarafından ziyaret edilmektedir (URL-6).

Konya Tropikal Kelebek Bahçesi, 2015 yılında faaliyete başlamıştır. Bahçe, bin 600 metrekaarelik kelebek uçuş alanına sahip olduğu için Avrupa'nın en büyük, dünyanın ise sayılı kelebek uçuş alanlarından biridir. Yedi bin 600 metrekaarelik kullanım alanına sahip olan bahçenin 3 bin 500 metrekaresi gezi alanından oluşmaktadır. Botanik bahçesi, tropikal ülkelerden gelen ve 45 farklı türdeki yaklaşık olarak 10 bin kelebeğe doğal yaşam alanı sunmaktadır. Farklı hayvan türlerinin de yer aldığı bahçede 98 türe ait yaklaşık olarak 20 bin adet bitki bulunmaktadır (URL-7). Ali Nihat Gökyiğit tarafından eşi Nezahat Gökyiğit ismine hatıra parkı oluşturulmak amacıyla Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, 1995 yılında kurulmuştur. Başlangıçta hatıra parkı olması için ağaçlandırma ve bitkilendirme planı uygulanan bahçede daha sonra amaç değiştirilmiş ve botanik bahçesi olması için çalışmalarına başlanmıştır. Bahçe, halkın ziyaretine 2002 yılında açılmıştır ve 2003 yılında da adı "Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi" olarak değiştirilmiştir (URL-8).

Paiva ve diğerlerine (2020:124) göre dünyadaki belli başlı botanik bahçeleri ve ziyaretçi sayıları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Dünyadaki Belli Başlı Botanik Bahçeleri ve Ziyaretçi Sayıları

Bahçe	Bulunduğu Yer	Ziyaretçi Sayısı (Yıllık)
Inhotim Botanik Bahçesi	Brumadinho/ Brezilya	3.0 milyon
Kew'deki Kraliyet Botanik Bahçeleri	Richmond/ İngiltere	2.1 milyon
Missouri Botanik Bahçesi	St. Louis/ ABD	1.0 milyon
Suan Nong Nooch Bahçesi	Pattaya/ Tayland	730,000
Nikita Botanik Bahçesi	Yalta/ Rusya	700,000
Terra Botanik	Angers/ Fransa	280,000
Botanik Bahçesi– Rio de Janeiro	Rio de Janeiro/Brezilya	150,000

Kaynak: Paiva vd., 2020:124.

Tablo 3'te yer alan bilgiler doğrultusunda botanik bahçelerini yıllık olarak binlerce kişi tarafından ziyaret edildiği görülmektedir. Özellikle Brezilya'da bulunan Inhotim Botanik Bahçesi'nin yıllık olarak üç milyon kişi tarafından ziyaret edildiği görülmektedir.

Inhotim Botanik Bahçesi, 2010 yılında Ulusal Botanik Bahçeleri Komisyonu tarafından botanik bahçesi olarak kabul edilmiştir. Günümüzde tropikal çağdaş peyzaj tasarımında ulusal ve uluslararası bir referans olan bahçeler, 1980'lerde inşa edilmeye başlamıştır. Toplamda 250 hektarlık Özel Doğal Miras Rezervinin genişletilmesine ek olarak ziyaret edilecek 140 hektardan fazla alanı bulunmaktadır. Ayrıca Inhotim Botanik Bahçesi 4,3 binden fazla yerli Brezilya türünden ve dünyanın çeşitli yerlerinden diğer egzotik örneklerden oluşan botanik koleksiyonlarını yöneten bir bahçedir (URL-9).

Cesur ve diğerlerine (2021:1063) göre Türkiye'de özellikle geofit olarak adlandırılan soğanlı/ yumruolu bitki türleri oldukça fazla ilgi görmektedir ve botanik turizminin geliştiği yörelere turizm işletmelerinin sunduğu paket programlar dahilinde bölgeye gelen turistler sabahın erken saatinde aromatik özelliği olan bitkileri toplayıp yağlarının sıkılma süreçlerini gözlemleyebilmektedirler. Ayrıca bazı bölgelerde, botanik turizmine ilgi duyan turistlerin katıldığı çeşitli festivaller düzenlenmektedir. Son zamanlarda Türkiye'de lavanta, zambak ve gül gibi aromatik bitkiler de bölgede aromatik turizmin gelişmesini de hızlandırmaktadır.

Botanik turizminin mekanla bütünleşmeyi teşvik etmesinden dolayı bahçe ziyaretlerine olan ilgi artmakta ve ayrıca bahçeler, ziyaretçilere bilgi ve öğrenme sunmanın yanı sıra yeni deneyimler, keşifler ve destinasyonun günlük yaşamına dahil olma hissi de sağlamaktadır (Paiva vd., 2020:123). Salvarcı ve Aylan (2021:173) botanik turizmi kapsamında botanik park ve bahçeler hakkında ziyaretçi yorumlarını incelediği çalışmada Türkiye'de bulunan Ankara Botanik Parkı, Atatürk Botanik Parkı, Gaziantep Botanik Parkı, Karaca Botanik Bahçesi ve Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi botanik bahçelerinin TripAdvisor web sitesinde yer alan ziyaretçi yorumlarını ele almışlardır. Ziyaretçi yorumlarının değerlendirildiği çalışmada, botanik park ve bahçelere ilişkin yorumların panoramik, huzurlu/dinlendirici, yemyeşil yer, nostaljik, doğa harikası, ağaç müzesi kodlarından oluştuğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca bu park ve bahçelerde ziyaretçiler tarafından yürüyüş ve spor, piknik, fotoğraf çekme, manzara izleme, dinlenme, bitki örtüsü hakkında bilgi edinme gibi etkinliklerin de yapılabileceği sonucuna da varmışlardır.

Her geçen gün botanik turizmine olan ilginin artmakta olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi'nden e-posta yoluyla ziyaretçi sayıları talep edilmiştir ve Tablo 4'te 2010 ve 2022 yılları arasındaki ziyaretçi sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yıllara Göre Ziyaretçi Sayıları

2010	148.432
2011	137.151
2012	138.484
2013	155.567
2014	122.066
2015	155.644
2016	163.093
2017	239.678
2018	258.164
2019	197.540
2020	93.454
2021	162.484
2022	397.823

Kaynak: *Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, info@ngbb.org.tr*

Tablo 4'teki Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi'ni 2010 ve 2022 yılları arasındaki ziyaretçi sayıları incelendiğinde her geçen yıl ziyaretçi sayılarında artış olduğu görülmektedir. 2020 yılında ziyaretçi sayısında bir düşüş olduğu dikkat çekmektedir. Bunun nedeninin de Covid-19 pandemisinden dolayı olabileceği düşünülmektedir. Çünkü pandemiden dolayı turizm oldukça fazla etkilenen endüstrilerden biri olmuştur.

Türkiye coğrafi konumundan dolayı sayısız ve zengin bitki türüne sahip olduğu için botanik turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir (Cesur vd., 2021:1062). Türkiye, Akdeniz Bölgesi endemik bitki türleri açısından oldukça zengin bölgelerden biridir. Bundan dolayı bitki gözlemlene bakımından oldukça yüksek bir potansiyele sahip olan Antalya, sahip olduğu 500 tane endemik bitki türüyle Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır. Doğa Koruma ve Milli Parklar sınırları içinde, Antalya'da, 5 tane Milli Park (Güllük Dağı [Termessos] Milli Parkı, Beydağları Sahil Milli Parkı, Saklıkent Milli Parkı, Köprülü Kanyon Milli Parkı ve Altınbeşik Mağarası Milli Parkı), 4 tane Tabiat Parkı (İncekum, Tekirova Tabiat Parkları, Kurşunlu Şelalesi ve Mavikent) ve 3 tane Tabiatı Koruma Alanı (Dibek, Alacadağ ve Çıglıkara Tabiatı Koruma Alanları) bulunmaktadır ve bu bölgeler botanik turizmi bakımından oldukça uygun bölgelerdir (KTB, 2023).

Sonuç ve Öneriler

Şehirlerdeki botanik bahçeleri ve parkları çalışma hayatının stresinden uzaklaşmak ve aileyle birlikte vakit geçirmek için oldukça ideal yerlerdir. İnsanlar kalabalık şehir yaşamı, yoğun ve stresli çalışma koşulları gibi

nedenlerden dolayı doğada vakit geçirmek ve sosyalleşmek için botanik bahçelerini tercih etmektedirler. Bu durumun da botanik turizmine olan ilgiyi artırmakta olduğu söylenebilir. Seyahat ve turizm, dünyanın en büyük ekonomik sektörlerinden biri olarak kabul edilmekte ve bahçe ziyaretinin turizm endüstrisinde önemli bir segment (niş) olduğu öne sürülmektedir (Paiva vd., 2020:121). Botanik bahçeleri, mirası korumak ve geliştirmek için bilimsel, eğitimsel, kültürel ve boş zaman etkinlikleri sunan, bilim ve tarih üzerine uzmanlaşmış bilgileri yayan, en çok ziyaret edilen turistik cazibe merkezleri arasındadır (Postolache vd., 2022:389). Ayrıca botanik bahçeleri, ülkenin biyolojik çeşitliliğini koruyan alanlardan biridir, fakat botanik bahçesinin bir diğer işlevi olan turizm de bazen bu biyolojik çeşitliliğin korunması için tehdit oluşturabilmektedir (Maulidatur vd., 2022:1). Karakose ve Terzioğlu'na göre (2019:125) botanik turizminin hem ekonomik katkıları hem de bazı olumsuz etkileri vardır ve uygun bir yönetim olmadan botanik turizmi; dikkatsiz davranışlar, hedef bitki türlerine verilen zararlar, habitat tahribatı ve biyokaçakçılık vakaları gibi olumsuz etkilere sahip olabilmektedir.

Wyse Jackson ve Sutherland'a (2000: 6) göre biyolojik çeşitliliğin, şimdiki ve gelecek nesiller için hayati öneme ve değere sahip küresel bir varlık olduğu kabul edilmektedir ve bununla birlikte insanların Dünya'nın taşıma kapasitesinin çok ötesinde yaşadığı günümüzde, türler ve ekosistemler üzerindeki tehdit oldukça büyüktür. Bu durumun gelecekteki ekonomik ve sosyal kalkınma için önemli etkileri vardır ve bu nedenle küresel biyolojik mirası korumak için dünyanın her yerinde acil önlemler alınmalıdır. Cesur ve diğerlerine (2021:1063) göre biyoçeşitliliğin bilinçsiz kullanılması sonucu bazı bitki tür ve çeşitlerinin tükenme tehlikesini önlemede botanik turizmi oldukça önemli role sahiptir.

Sonuç olarak botanik turizmi oldukça önemli ve gelişmeye açık bir turizm türüdür. Fakat diğer turizm türlerinde de olduğu gibi bilinçli olarak yapılması gerekmektedir. Özellikle biyoçeşitliliğin korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında botanik turizmi önemli bir yer tutmaktadır. Bundan dolayı botanik turizmi özellikleri gereği alanında uzman ve bitkiler konusunda eğitim almış rehberler tarafından, belirlenmiş rota ve alanlarda bölgeye katkı sağlayacak şekilde yapılması oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Ballantyne, R., Packer, J. & Hughes, K. (2008). Environmental Awareness, Interests and Motives of Botanic Gardens Visitors: Implications for Interpretive Practice. *Tourism Management*, 29(3), 439-444.
- Borsch, T. & Löhne, C. (2014). Botanic Gardens for the Future: Integrating Research, Conservation, Environmental Education and Public Recreation. *Ethiopian Journal of Biological Sciences*, 13(Supp.), 115-133.
- Botanic Gardens Conservation International, (BGCI, 2023a). https://tools.bgci.org/garden_search.php?action=Find&ftrCountry=All&ftrKeyword=&cx=29&cy=17#results, E. T.: 14.03.2023.
- Botanic Gardens Conservation International, Türkiye, (BGCI, 2023b). https://tools.bgci.org/garden_search.php?action=Find&ftrCountry=TR&ftrKeyword=&cx=106&cy=12#results, E. T.: 14.03.2023.
- Cesur, E., Özer, Ç. & Çeken, H. (2021). Alternatif Turizm Kapsamında Aromatik Turizm ve Gelişimi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 1055-1078.
- Chen, G. & Sun, W. (2018). The role of Botanical Gardens in Scientific Research, Conservation, and Citizen Science. *Plant Diversity*, 40(4), 181-188.
- Çarbuğa, Ü. & Pekerşen, Y. (2017). Botanik Bahçeleri ve Turizm. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 1(1), 26-35.
- Dilaver, Z. (2017). Ankara'nın Botanik Turizmi Potansiyeli. *IWACT 2017 International West Asia Congress of Tourism Research (28 Sept – 01 Oct 2017)*, ss. 556-569. (Genişletilmiş Baskı) ISBN:978-605-67761-8-2. Van: Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım.
- Dodd, J. & Jones, C. (2010). Redefining the Role of Botanic Gardens – Towards a New Social Purpose. *Research Centre for Museums and Galleries (RCMG)*, 1-142.
- Karakose, M. & Terzioglu, S. (2019). Flora and Botanic Tourism Potential of Yaralıgöz (Kastamonu) Education and Observation Forest. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 19 (1), 116-136.
- Karavaş, B. & Var, M. (2016). Botanik Bahçelerinde Ziyaretçi Tercihlerinin Belirlenmesi 'Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Örneği'. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 16(1): 120-130.
- Maulidatur, R. R., Muti'atul, A. B., Tillah, M., Mayang, W. K., Wanudya, A. R., Wagistina, S., & Astina, I. K. (2022, July). Analysis of Tourism Carrying Capacity of Purwodadi Botanical Garden for Supporting A Sustainable Environment. 3rd International Conference on Geography and Education, In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 1066, No. 1, p. 012019)*, 1- 8. IOP Publishing.

- Mosia, M., Dube, K. & Labuschagne, V. (2022). Tourist Perceptions of the Impacts of Climate Variability and Change on Botanical Gardens. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 11(1):343-361.
- Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, e-posta adresi: info@ngbb.org.tr, E. T.: 30.06.2023.
- Paiva, P. D. D. O., Sousa, R. D. B. & Carcaud, N. (2020). Flowers and Gardens on the Context and Tourism Potential. *Ornamental Horticulture*, 26, 121-133.
- Postolache, S., Torres, R., Afonso, A. P., Carmo, M. B., Cláudio, A. P., Domingos, D., Ferreira, A., Barata, R., Carvalho, P., Coelho, A. G., Duarte, M. C., Garcia, C., Leal, A. I. & Redweik, P. (2022). Contributions to the Design of Mobile Applications for Visitors of Botanical Gardens. *Procedia Computer Science*, 196, 389-399
- Salvarci, S. & Aylan, F. K. (2021). Visitor Comments about Botanic Parks and Gardens in the Context of Botanical Tourism. *Journal of Tourism Management Research*, 8(2), 173-183.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK, 2023). <https://sozluk.gov.tr/>, E. T.: 12.03.2023.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB, 2023). Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Botanik Turizmi ve Bitki İnceleme. <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-68449/botanik-turizmi--bitki-inceleme.html>, E. T.: 11.03.2023.
- URL-1, Botanik Bahçesi (Orto Botanico), Padua, <https://whc.unesco.org/en/list/824/> E. T.: 29.06.2023.
- URL-2, Kraliyet Botanik Bahçeleri, Kew, <https://whc.unesco.org/en/list/1084/> E. T.: 29.06.2023.
- URL-3, Singapur Botanik Bahçeleri, <https://whc.unesco.org/en/list/1483/> E. T.: 29.06.2023.
- URL-4, Atatürk Arboretumu, <https://ataturkarboretumu.ogm.gov.tr/tr/sayfa/genel-bilgiler>, E. T.: 28.06.2023.
- URL-5, Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi ve Herbarium Araştırma ve Uygulama Merkezi, <https://botanik.ege.edu.tr/tr-5508/tarihce.html>, E. T.: 28.06.2023.
- URL-6, Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi ve Herbarium Araştırma ve Uygulama Merkezi, <https://botanik.ege.edu.tr/tr-5519/etkinlikler.html>, E. T.: 28.06.2023.
- URL-7, Konya Tropikal Kelebek Bahçesi, <https://www.selcuklu.bel.tr/ilcemiz/detay/288/konya-tropikal-kelebek-bahcesi.html> E. T.: 28.06.2023.
- URL-8, Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, <https://www.ngbb.org.tr/tarihce.html> E. T.: 06.07.2023.

URL-9, Inhotim Botanik Bahçesi, <https://www.inhotim.org.br/en/institutional/botanical-garden/>, E. T.: 07.07.2023.

Wyse Jackson, P.S. & Sutherland, L.A. (2000). International Agenda for Botanic Gardens in Conservation. Botanic Gardens Conservation International, U.K.

Zang, Y., Dai, J., Tao, Z., Wang, H. & Ge, Q. (2020). Effects of Climate Change on the Season of Botanical Tourism: A Case Study in Beijing. *Advances in Meteorology*, Article ID 8527860, 1-11.